

évtizedekben jöttek létre annak lehetőségei, hogy minden ember füléhez, szeméhez hatoljanak a világ értelmének hangjai, betűi, az általános írni-olvasni tudás, az általános civilizálódás legfontosabb elemeivel. A ma produktív, lehet hogy átmenetileg tehetetlen és nagyrészen esetleg elnyomorodott alsóbb társadalmi osztályok a jövő viselősei, akik történelmi és egyéni kényszerűségük összesítésében megvalósíthatják az összes utópiákat, a legrégebbeket és legújabbakat egyaránt.

Csuzdi Viktor

Művészet és társasélet

Művészlélek, amelyik a magányban nevelkedett és életét magányban éli le, nem alkothat nagyot, vagy legalább is oly nagyot, mintha alkalma lett volna másokkal való érintkezés által művészi érzékeit fejleszteni.

Nincs módomban akár az irodalom, akár más művészet történetén keresztül végigvizsgálni, hány volt remete azok közül, akik halhatatlanokká lettek, de bizonyos, hogy elenyésző kis számban lehettek, szabályt erősítő kivételek. Nem újság, amit mondok: nincs tudós, aki másoktól ne tanulhatna, nincs művész, akinek más új szépséget ne mutathatna. Kellünk egymásnak, emberek, közösen vagyunk nagyok, nemcsak ha nyers erőről van szó, de akkor is, amikor szellemi erőnket akarjuk értékesíteni. Tudom, érzem, elveszünk az egyedülletben, belefáradunk saját gondolataink egyhangúságába, elhagy a kedvünk érezni, alkotni, ha emberi szájról szavunk visszhangját nem halljuk.

Igazi művészet ott teremhet, ahol a művészek állandó érintkezésben állanak egymással. Ahol létezik egy város erős központosító erővel, egy város, amelyben otthon vannak a festők, otthon vannak az írók, vagy tudományos irányban munkálkodók és érdeklődők. Ahol tudomány, vagy művészet széles folyam, hozzátartozik a városhoz, keresztül folyik rajta, hol méltóságteljesen lassú hajtású árral, hol vad örvényléssel, sebes sodrással, de ott van, visz, sodor egyre előre. Aki vele akar haladni, megtalálja, ha beleveti magát, sodorja magával ez az éltető folyam.

Könyveket láthat az is, aki egyedül van és újságokból is értesülhet a tudományos és művészeti élet folyásáról. Azt vethetik ellenem: lélekben a többiekkel tarthat, egy pillanatig sem kell távol lennie a mai világban annak, aki nem rest a dolgok fejlődését követni. Azt vallom: hiszek az élőszó erejében, hiszek a személyes érintkezés varázshatásában, hiszek, hogy gondolataink és eredményeink sikerének közvetlen észrevétele egyike a leghatásosabb buzdító erőknél. És különösen energikus természet kell hogy legyen az, aki tovább tud dolgozni, érdeklődését változatlanul ébren tudja

tartani akkor is, ha távol van mindentől, ami az ő érdeklődési körében eleven valóság.

A vajdasági magyar művészek nem találkoznak egymással soha. Soha alkalmuk nem nyílik, hogy az élőszó, a személyes érintkezés varázsereje segítségével kapjanak új kedvet a lankadó helyébe, új észrevételeket a maguké helyébe, tanuljanak új szemzőgekből nézni ismert dolgokat, vagy olyanokat, amelyekre mások hívják föl a figyelmüket s amelyek eddig elkerülték az érdeklődésük irányát. A történelmi idők királyi udvarai, az irodalmi szalónok, elmúlt idők művészeinek adták meg ezt a szinte nélkülözhetetlen feltételét a munkakedvnek. Az újabb időkben irodalmi társaságok, irodalmi folyóiratok szerkesztőségei, vagy művész-kávéházak hozták össze egymással az embereket. Mindig abban a bizonyos központban, amely nekünk, vajdaságiaknak, annyira hiányzik. A világháború óta ezen a vidéken egyetlenegy városnak sem sikerült a kisebbségi magyar kultúrélet központjává fejlődnie s ha Szubotica ebből a szempontból a legerősebb is, mégsem az, aminek lennie kellene. Tudom: a probléma megoldhatatlannak látszik és fáj, hogy csak panaszkodni tudok s nem vehetek föl valamilyen ötletet, amelynek megvalósítása legalább is közelebb vinne a kívánt célhoz, de úgy látom, minden kísérlet, amely találkozásra irányulna, az anyagiak sziklakemény falába ütközik, amely falat áttörni aligha tudjuk.

És mégis mondom: kell hogy találkozzanak a vajdasági magyar írók és művészek, de különösen a fiatalok. Mert bizonyos, hogy szükségünk van egymásra. Kell, hogy találkozzanak, mert bizonyos, hogy olykor-olykor egyik-másikuk alkotó kedvét betemeti a vajdasági por és kellenek társak, akik kisegítik onnan, kell, hogy találkozzanak, mert bizonyos, hogy legtöbbjük fájdalmasan érzi az egyedüllétét. És bizonyos, hogy az első valamire való tervet sok lelkesedéssel valósítanak meg.

Kívánatos lenne, hogy mielőbb szülessen egy ilyen terv.

B. F.

„A tizenkilencedik század eszméi abba a tévhitbe ringathattak, hogy a történelem a népek biztosító intézete . . . csakhogy . . . a nemzetek életformát cserélnek, nemzeti és nemzetközi jelszavak alatt megindul a népek lökdösődése, a kiválóakat nem lehet érzelmes érvekkel elriasztani a hatalomtól, s a kiselejtezni valóak a betegek jogán nem könnyöröghetik vissza magukat az életbe . . .”

Németh László: Debreceni Káté